

Ющеска Ю. С.

**БУКОВИНСЬКА ФІЛІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОЦЕНТРУ УКРАЇНИ „КРОНА”
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ”
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. Ю. ФЕДЬКОВИЧА
ДП “ІНСТИТУТ МЕДИКО-ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ МОЗ УКРАЇНИ”
БУКОВИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ АПВ НААНУ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ
ЧЕРНІВЕЦЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ УкрТОП
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ЧЕРНІВЕЦЬКА МІСЬКА РАДА**

Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки

**Матеріали П'ятої Міжнародної наукової конференції
(м. Чернівці, 5-6 травня 2006 року)**

Чернівці

ЗЕЛЕНА БУКОВИНА

2006

Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки: Матеріали П'ятої міжнародної наукової конференції (Чернівці, 5-6 травня 2006 року). – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 476 с. ISBN 966-8410-34-3

Матеріали збірника присвячені вивченню регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки та перспективи формування Паневропейської Екологічної мережі. Представлені результати досліджень вчених України, Молдови, Румунії, Франції. Особлива увага зосереджена на питаннях формування Паневропейської Екологічної мережі, економіки природокористування, моделювання і прогнозування стану довкілля, екологічної безпеки територій і акваторій, заповідної справи, екології популяцій та видів, деградації ґрунтів, очищення природних та стічних вод, знешкодження газових викидів, розробки, проектування та впровадження екологічно чистих технологій та обладнання, проблем соціальної та медичної екології та безпеки життєдіяльності.

Важливе значення приділяється питанню дослідження екологічних проблем Карпатського та Дунайського регіонів.

Для студентів, аспірантів, науковців та всіх, хто цікавиться проблемами охорони та збереження довкілля.

Редакційна колегія:

Власик Л.І., д.м.н., проф.; Дроник Г.В., д.с.г.н., членкор НААНУ; Масікевич Ю.Г., к.б.н., проф.; Мислицький В.Ф., д.б.н., проф.; Тевтуль Я.Ю., д.х.н., проф.; Шапорев В.П., д.т.н., проф.; Буджак В.В., к.б.н., доц. (відповідальний за випуск), Череватов В.Ф., к.б.н., доц. (відповідальний за випуск).

Матеріали учасників конференції подаються в авторській редакції

Youth in Solving Regional and Trans – national Problems of Ecological Safety: Materials of the five scientific conference (Chernivtsy, May 5– 6, 2006), - Chernivtsy, "Zelena Bukovyna", 2006. - 476 p.

Materials of the book are devoted to research of regional and trans – national problems of ecological safety and perspectives of the Pan-European Ecological Net formation. The results of researches made by scientists of Ukraine, Republic of Moldova, Romania, France are presented here. The special attention is given to issues of: the Pan-European Ecological Net formation, nature management economy, forecasting and working out models of the state of environment, ecological safety of territories and aquatorries, nature – protective activity, ecology of population and species, degradation of soil, cleaning of nature and sewage water, render of gas pollution, introduction of ecological pure technologies and equipment, problems of social and medical ecology and safety of life activity.

The most important question is about research of ecological problems of Carpathian and Danube regions.

It's for students, graduate students, scientists and others, who are interested in environmental problems.

Editorial board:

Vlasyk V.I., prof.; Dronik G.V., prof.; Masikevich Yu. G., prof.; Mislicki V.F., prof.; Shaporev V. P., prof.; Tevtul U. J., prof.; Budzak V.V. (responsible for the issue); Cherevatov V. F., (responsible for the issue).

Materials of participants of the Conference are given in authoring edition.

ОРГАНІЗАТОР ПРОВЕДЕННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ:
Буковинська філія Національного Екоцентру України "КРОНА"

ПАРТНЕРИ:

- Державне управління екоресурсів у Чернівецькій області
- Чернівецьке обласне управління лісового господарства
- Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"
- Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича
- ДП "Інститут медико-екологічних проблем МОЗ України"
- Буковинський інститут агропромислового виробництва НААНУ
- Чернівецька обласна організація УкрТОП

ЗА СПРИЯННЯ:

Чернівецької обласної державної адміністрації
Чернівецької обласної ради
Чернівецького міського голови

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова оргкомітету :

Масікевич Ю.Г. – директор Буковинської філії НЕЦУ "КРОНА", к.б.н., проф.
завідувач кафедри екології і права Чернівецького факультету НТУ «ХП»

Члени оргкомітету:

Білюк М.В. – начальник відділу державного управління екології та природних ресурсів у Чернівецькій області

Буджак В.В. – к.б.н., доц., заступник декана біологічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича

Власик Л.І. – д.м.н., проф., директор НДІ МЕП МОЗ України, м. Чернівці, завідувач кафедри гігієни і екології БДМА,

Дроник Г.В. – д.с.г.н., членкор НААНУ, директор Буковинського інституту АПВ НААНУ

Королюк В.І. – голова президії облради УкрТОП

Марченко М.М. - д.б.н., проф., декан біологічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича

Сівак В.К. – начальник державного управління екології та природних ресурсів у Чернівецькій області

Солодкий В.Д. – начальник держлісінспекції державного управління екології та природних ресурсів у Чернівецькій області

Тевтуль Я.Ю. – д.х.н., проф., завідувач кафедри фізичної і колоїдної хімії та екології хімічних виробництв хімічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича

Череватов В.Ф. – к.б.н., доц., біологічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича – відповідальний секретар конференції

Чорней І.І. – к.б.н., доц., завідувач кафедри ботаніки і охорони природи біологічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича

Шапорев В.П. – д.т.н., проф., завідувач кафедри ХТПЕ НТУ «ХП»

ЕКОМЕРЕЖА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ І ГІДРОМОРФОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РІЧОК.

Ющенко Ю.С., Горшеніна Л.В., Кирилюк А.О.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Відповідно до загальної різноманітності природних умов Чернівецької області, вона характеризується значною різноманітністю річкових долин. Геоморфологічні класифікації долин відображають особливості їх розвитку та дію провідних факторів – тектонічних процесів, складу корінних порід, водної ерозії та інших. Вид (форма) долини значною мірою визначають характер ландшафтів на даній ділянці, а отже – і їх складових (компонентів) – клімату, водного режиму, біоти (рослинний і тваринний світ), ґрунтів. У свою чергу характер ландшафтів та рельєфу впливає на господарське освоєння та заселення території, формування природно-господарських комплексів і у кінцевому результаті – на можливості та особливості розвитку екомережі.

Долини річок завжди вважались центрами тяжіння біологічного та ландшафтного різноманіття, важливими складовими екосистем. У долинах річок розвивались перші стародавні цивілізації. Отже тут фокусуються проблеми взаємодії суспільства та природи, що стосується і формування природно-заповідного фонду і екомережі.

Ділянки долин річок Чернівецької області можна поділити на дві основні крупні групи: 1) гірські; 2) передгірно-рівнинні. Для гір більш характерні звужені днища долин, стрімкі схили, наявність порожистих ділянок русла, менша розповсюдженість і специфіка заплав. Хоча у міжгірних котловинах зустрічаються також ділянки з розширеним пологим днищем, наявні досить широкі терасові поверхні.

У передгір'ях долини, як правило, стають широкими, русла розгалуженими, заплави розвинутими. На річках Сірет та Прут такий їх характер зберігається аж до кордонів області. Особливою є долина р.Дністер. Це глибоко врізаний каньйон, що характеризується значною специфікою рельєфу, ландшафтів, засе-

лення. Нині значна його частина заповнена Дністровським водосховищем, що значно змінило природу та господарство.

Долини розрізняються також для малих та середніх і великих річок. Малі річки мають довжини в основному 10-30 км. Вони повністю відповідають місцевим природним умовам, швидко реагують на їх зміни. Частина верхів'їв малих річок відмерла, завдяки занесенню продуктами ерозії зі схилів, заростанню, втручанню людини. Багато ділянок малих річок просто засмічені і перетворені.

Найбільш крупними річками місцевого походження є Малий Сірет та Дерелуй. Вони мають чітко виражені, розвинуті долини, що відіграють важливу роль у формуванні природних та природно-господарських комплексів. Особливими є реліктові (успадковані) долини, які у теперішній час зайняті порівняно невеликими водотоками. Характерним їх прикладом є долина пра-Черемошу „Багна”, що розташована між м.Вижниця та с.м.т.Берегомет. Вона у свій час була значно заболочена, а потім меліорована.

Чернівецька область межує з Румунією та Молдовою. Тому використання річок та їх долин має також міжнародний аспект. Великі (і деякі малі) річки є транскордонними. Буковинський край може стати важливою частиною загальноєвропейської екологічної мережі. З іншого боку він тісно пов'язаний з природними об'єктами Карпатського та Подільського регіонів України. Це стосується як річкових долин, так і основних масивів лісів та інших важливих ландшафтів.

У зв'язку з яскраво вираженим паводковим режимом більшості річок регіону одною з основних завжди була проблема захисту від наводнень. На багатьох ділянках затоплювались не тільки заплави, але і частини першої тераси (5-6 м відносної висоти). Цьому сприяють складні процеси руслоформування та пропуску паводкових вод. Найбільші затоплення стосувались (і стосуються) низовин, де русло може бути навіть вище за оточуючі місцевості (у першу чергу Закарпаття). Особливим ефектом є вихід частини паводкових вод основної річки за системи берегових валів і утворення відносно самостійних потоків в межах днища долини в сукупності з водами приток. Боротьба з навод-

неннями розпочалась досить давно. Але перші крупні системні заходи відносяться до середини - другої половини ХІХ століття.

Разом з наступом людини на річки, побудовою інженерних споруд, комунікацій, розростанням населених пунктів поступово збільшувалось число випадків негативного впливу руслових процесів, розмивів та занесення наносами окремих об'єктів. Це в свою чергу стимулювало розвиток берегозахисних робіт. В гірських районах необхідно було також враховувати можливості формування і дії селевих паводків. У ХХ столітті вивчення небезпечних гідрологічних явищ стало важливою частиною досліджень Українських Карпат.

Після Другої світової війни регулювання русел та берегозахист планували і здійснювали спеціалісти з водного господарства. Обсяги робіт значно збільшились після розробки у 1963-1965 роках Генеральної схеми комплексного використання і охорони водних ресурсів Української РСР. Важливим фактором інтенсифікації був також катастрофічний паводок 1969 року.

Інтенсивне освоєння, використання заплавл, берегів річок призводить до загострення протиріч з їх русловим процесом, вимогами охорони, раціонального використання, відновлення ресурсів. На нашу думку перспективою виходу зі складних ситуацій є не тільки (і не стільки) вдосконалення технічних водогосподарських рішень, але і зменшення антропогенного навантаження, „тиску” на русла та заплави, зміни в пріоритетах їх використання на користь рекреаційних та природоохоронних напрямків.

Великий комплекс робіт здавна пов'язаний з будівництвом та захистом шляхів, мостових переходів, комунікацій, різних типів інженерних споруд і т.д. Це класичні питання досліджень гідротехніків та руслознавців. Водночас тут можуть існувати певні протиріччя між стандартними інженерними рішеннями і врахуванням складних реальних процесів розвитку русел та заплавл, на які впливають не лише природні фактори але і антропогенні навантаження. Таким чином потрібні комплексні еколого-руслові розробки та рекомендації, зміщення акцентів в проектуванні, його експертизі і технологіях.

Одним з видів впливу на річки Українських Карпат в минулому був лісосплав. У зв'язку з цим здійснювалось специфічне

регулювання верхів'їв гірських річок. На них також проводили кріплення берегів деревом або каменем.

Для річок Карпато-Подільського регіону не характерне судноплавство. Тому регулювання русел носить специфічний характер, пов'язано з берегозахистом. Разом з тим окремі ділянки річок значно виправлені, каналізовані. Це, зокрема, знайшло своє відображення у відповідних класифікаціях, назвах.

Висновки. Чернівецька область відрізняється значним різноманіттям морфологічних умов ділянок долин річок, їхніх русел та заплав. Вони доповнюються особливостями організацій поселень та господарської діяльності людини. У зв'язку з цим виникають комплексні проблеми розвитку відповідних складових екомережі.

ECOLOGICAL NETWORK OF CHERNIVTSY REGION AND HYDROMORPHOLOGICAL RESEARCH OF RIVERS.

Yushcenko Yu.S., Gorshenina L.V., Kyryluk A.O.

General conditions, morphology and changes of the stream-channel system parameters are observed in the given research paper. Actual questions of river channels use and main types of their usage in Chernivtsy region are under consideration. These problems have many aspects.

ГІДРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ.

Ющенко Ю.С.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Річково-долинні сполучні території становлять принципово важливу складову екомережі. Їхня центральна, системоутворююча вісь це русло та заплава, а також прилеглі території низьких терас. Саме тут, як правило, складно перетинаються інтереси та діяльність багатьох відомств, установ, підприємств,

ЗМІСТ

Секція № 1

« БІО-, ТЕХНОЕКОЛОГІЯ ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА »

АНДРЕЕВ А.В. ОТ КРИТЕРИЕВ КЛЮЧЕВЫХ ТЕРРИТОРИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СЕТИ К КРИТЕРИЯМ ЛОКАЛЬНОЙ ЭКОСЕТИ (НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ)	7
БОЙКО І.Д., ДАНИЛОВА О.М. РОЛЬ МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СТАНУ ЛІСОВИХ БІОЦЕНОЗІВ У ВИЯВЛЕННІ ПРОБЛЕМ РЕКРЕАЦІЙНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ	10
БОНЬ О. В. ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БІОБЕЗПЕКИ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ ОРГАНІЗМІВ	15
БОНДАРЕНКО А.А., ЧЕРЕВАТОВ В.Ф. РОЗМІРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МУРАШНИКІВ FORMICA RUFA ЗАХОДУ УКРАЇНИ	22
БУГАЙ Т.В., ЧЕРЕВАТОВ В.Ф. ФАУНА КОМАХ-ПОШКОДЖУВАЧІВ ДЕРЕВНИХ І ЧАГАРНИКОВИХ КУЛЬТУР ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ХОТИНСЬКОЇ ВИСОЧИНИ	26
ЧЕРЕДАРИК М.І. БЕНТОФАУНА СЕРЕДНЬОЇ ДІЛЯНКИ ДНІСТРОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА	32
ЧЕРЕВАТОВ В. Ф. ФАУНА БЕЗХРЕБЕТНИХ ПРОЕКТОВАНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ "ХОТИНСЬКИЙ" (СУЧАСНИЙ СТАН, РАРИТЕТНІ ВИДИ)	34
ЧЕРНОМИЗ Т.О., ЛЕСИК О.Б., ПОХИВКА М.В. ВИРОБНИЦТВО ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА	38
ЦВИК Т.І., СМАГА І.С. ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ СПОЛУКАМИ ФОСФОРУ ҐРУНТІВ ОКРЕМИХ ЛОКАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОМЕРЕЖІ ПЕРЕДКАРПАТТЯ	40
ДЕРЖАНСКИЙ В.В., БУЛЬМАГА В.П., ТОДЕРАШ И.К., РУДИК В.Ф., БУРЦЕВА С.А. ЭКОЛОГИЧЕСКИ ЧИСТЫЕ МИКРОБИОЛОГИЧЕСКИЕ ДОБАВКИ ДЛЯ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ПЧЕЛОСЕМЕЙ	44
МАКОВСЬКА А. ДІАЗ. ВПЛИВ ЯКОСТІ ВОДИ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ТА ЗНАЧЕННЯ ЇЇ ДЛЯ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА	46
ДУТКА К.І., ЮРЧИШИНА Б.А. СТАН, ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН В БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТАХ	52
ЛІКА Р.В. ОСНОВНІ ГРУПИ ПАНЦІРНИХ КЛІЩІВ (ACARIFORMES, ORIBATEI) БУКОВИНИ	56
	469